

СЕКЦІЯ 8 ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.647/648

Голинський Ю.О.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри державних та місцевих фінансів
Львівського національного університету імені Івана Франка

Луців Л.М.
старший викладач кафедри державних та місцевих фінансів
Львівського національного університету імені Івана Франка

Клонцак Р.І.
магістрант
Львівського національного університету імені Івана Франка

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

АНОТАЦІЯ

У статті досліджені теоретичні аспекти забезпечення фінансової стійкості підприємств у сучасних умовах. Розглянуто підходи до визначення фінансової стійкості підприємств та її складників. Досліджені внутрішні і зовнішні механізми стабілізації фінансової стійкості підприємств у різних аспектах. Визначені підходи до ефективного вирішення прогностичних завдань щодо фінансової стійкості підприємств в умовах невизначеності.

Ключові слова: фінансова стійкість, підприємства, платоспроможність, стабільність, прогностичні методи.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы теоретические аспекты обеспечения финансовой устойчивости предприятий в современных условиях. Рассмотрены подходы к определению финансовой устойчивости предприятий и ее составляющих. Исследованы внутренние и внешние механизмы стабилизации финансовой устойчивости предприятий в различных аспектах. Определены подходы к эффективному решению прогностических задач по финансовой устойчивости предприятий в условиях неопределенности.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, предприятия, платежеспособность, стабильность, прогностические методы.

ANNOTATION

Theoretical aspects of financial stability of enterprises in modern conditions are investigated in the article. Approaches to determining the financial stability of enterprises and their components are considered. The internal and external mechanisms of stabilization of financial stability of enterprises in various aspects are investigated. The approaches to effective solution of prognostic tasks concerning financial stability of enterprises in conditions of uncertainty are determined.

Key words: financial stability, enterprises, solvency, stability, forecasting methods.

Постановка проблеми. Сьогодні забезпечення фінансової стійкості підприємства є важливим завданням усіх суб'єктів економіки. В умовах фінансово-економічної кризи, спричиненої нестабільністю валютного курсу, інфляцією та складним економічним становищем, суб'єкти господарювання змушені переглядати договори, укладені із замовниками, постачальниками, а також із кредитними організаціями. Для забезпечення конкурентоспроможності та економіч-

ної надійності підприємства повинні володіти технологічною, виробничою та організаційною стійкістю. Всі ці показники в сукупності визначають фінансову стійкість організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансова стійкість – це головний компонент загальної стійкості організації, оскільки вона є характерним індикатором стабільного перевищення доходів над витратами. Платоспроможність та фінансова стійкість – дві взаємозалежні категорії. Неплатоспроможне підприємство не може бути фінансово стійким, а фінансово стійке підприємство повинно бути платоспроможним. Дослідження економічної літератури показало, що у вітчизняній теорії та практиці ще не утвердився єдиний підхід ні до визначення поняття «фінансова стійкість», ні до методів проведення відповідного аналізу. При цьому проблематику фінансової стійкості досліджували такі автори, як О.В. Мелень [1], О.М. Кириєнко [1], Н.О. Ковальчук [2], Т.В. Руснак [2], О.П. Павленко [3], І.В. Семиліт [3]. У своїх наукових працях вони доходять до висновку, що в умовах ринкової економіки дуже важливого значення набуває фінансова незалежність підприємства від зовнішніх позикових джерел.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас вплив факторів зовнішнього середовища при цьому досліджується вкрай рідко, а наявні підходи до прогнозування фінансової стійкості підприємств, засновані на аналізі абсолютних і відносних показників його діяльності, не дають змоги коректно оцінити ці показники.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення підходів до визначення фінансової стійкості підприємств та її складників, а також дослідження внутрішніх і зовнішніх механізмів стабілізації фінансової стійкості підприємств у різних аспектах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова стійкість – це здатність суб'єкта господарювання зберегти рівновагу своїх активів і пасивів, а також нормально функціонувати і прогресувати в умовах нестабільності зовнішнього та внутрішнього середовища, зберігати інвестиційну привабливість і платоспроможність в межах визначеного рівня ризику.

Фінансова стійкість відображає такі показники економічних ресурсів, за яких суб'єкт господарювання здатний ефективно і кваліфіковано розподіляти кошти, забезпечуючи стабільний процес виробництва і продажу продукції.

Основними складниками фінансової стійкості підприємства є:

- збалансованість активів і пасивів;
- збалансованість доходів і витрат;
- збалансованість грошових потоків;
- забезпеченість фінансовими ресурсами;
- кредитоспроможність;
- платоспроможність.

Внаслідок економічної кризи країни, що почалася в 2014 році, багато суб'єктів господарювання зіткнулися з великою кількістю чинників негативного впливу на фінансову стійкість підприємства. Головною загрозою є мінливість курсу національної валюти. Істотне падіння курсу гривні в 2014-2015 роках потрясло весь український ринок, як виробників, так і споживачів.

Наслідки цього відбилися на одному з основних чинників фінансової стійкості – вартості сировинних продуктів. Ціни на всі сировинні товари тісно пов'язані між собою. Падіння цін на нафту впливає як на котирування цукру, пшениці, кукурудзи та інших сільгоспкультур, так і на ціни металургійної промисловості та вугілля.

Така несприятлива фінансова ситуація в країні тягне за собою для суб'єктів господарювання низку фінансових ризиків економічної стійкості. До них належать: ризик неплатоспроможності; інвестиційний ризик, кредитний ризик, податковий ризик, валютний ризик, інфляційний ризик та інші фінансові ризики.

У цій ситуації запорукою виживання і стабільності є оперативне, грамотне і раціональне управління підприємством, що багато в чому залежить від топ-менеджменту.

Для цього необхідний постійний і системний фінансовий аналіз його діяльності, правильна організація оборотних коштів, оптимізація витрат підприємства, оптимізація розподілу прибутку, розроблення і реалізація стратегічного економічного плану. Фінансову стійкість підприємства необхідно посилювати шляхом зменшення залежності від позикових коштів, а також збереження балансу активів і пасивів.

Внутрішні механізми стабілізації фінансової стійкості підприємств повинні реалізовуватись у трьох основних аспектах:

- усунення неплатоспроможності;
- відновлення фінансової стійкості;

– забезпечення фінансової рівноваги в тривалому періоді.

Оперативний механізм стабілізації включає в себе такі заходи, як прискорення ліквідності оборотних активів; часткове скорочення інвестування в необоротні активи; скорочення розміру короткострокових фінансових зобов'язань.

Тактичний механізм стабілізації передбачає збільшення обсягу генерування власних джерел фінансування та скорочення обсягу споживання фінансових ресурсів.

Але поряд зі внутрішніми заходами організації фінансової стійкості є і зовнішні фактори, які в умовах ринкових відносин мають великий вплив. Якщо економіка країни перебуває в кризовому стані, то першочергове завдання для уряду – стабілізація державних фінансів. Необхідне проведення державних стимулюючих програм, що забезпечують зниження ставок, стримування інфляції, стабілізацію курсу національної валюти та ін.

Звичайно ж, фінансова стійкість підприємства характеризується забезпеченістю всіма ресурсами, необхідними для стабільного функціонування організації, доцільністю їх розміщення та ефективністю використання, фінансовими відносинами з іншими юридичними та фізичними особами, платоспроможністю і фінансовою стабільністю. Аналіз фінансової стійкості підприємства показує, за якими напрямками треба вести цю роботу, дає можливість виявити найбільш важливі аспекти і найбільш слабкі позиції. Найголовнішою метою аналізу є своєчасно визначити й усунути недоліки у фінансовій діяльності і знаходити резерви поліпшення фінансового стану і платоспроможності організації.

У сучасних умовах економічної кризи вкрай важлива і підтримка з боку уряду, яка може полягати в реалізації спеціальних податкових програм, помірному регулюванні курсу національної валюти, зобов'язань та оцінці ефективності всіх бюджетних видатків (у т. ч. на цільові програми).

Фінансова стійкість є одним із найважливіших чинників стабільного розвитку будь-якого економічного суб'єкта. При цьому фінансово стійким є підприємство, яке в змозі за рахунок власних коштів забезпечити інвестиції, вкладені в активи, уникати невинуватої дебіторської та кредиторської заборгованості і розраховуватися вчасно за своїми зобов'язаннями.

Роль фінансового прогнозування в системі чинників забезпечення фінансової стійкості підприємства полягає в тому, що воно є основою для прийняття осмислених з позиції фінансової ефективності, науково обґрунтованих управлінських рішень щодо майбутнього розвитку фінансів суб'єкта господарювання. Крім того, фінансове прогнозування в процесі забезпечення фінансової стійкості підприємства дає змогу забезпечити вирішення таких завдань, як:

- узгодження розвитку різних напрямів діяльності підприємства;

- узгодження потреби в інвестиціях з наявністю фінансових ресурсів;
- узгодження різних, часто суперечливих, цілей;
- порівняння та оцінка різноманітних сценаріїв розвитку підприємства і вибір найбільш оптимальних із них;
- попередження негативних наслідків реалізації обраних напрямів розвитку;
- завчасне формування антикризового плану дій у разі виникнення можливих негативних подій;
- більш ефективний розподіл ресурсів і посилення внутрішнього контролю.

Однак, на думку багатьох фахівців, наявні підходи до прогнозування фінансової стійкості підприємств, засновані на аналізі абсолютних і відносних показників його діяльності, не дають змоги коректно оцінити ці показники з таких причин, як:

1. Неповна інформація, яка відображається в бухгалтерській звітності, що веде до спотвореної оцінки стану активів і пасивів підприємства.

2. Підхід до оцінки фінансової стійкості підприємства, яка визначається як співвідношення власного капіталу і залучених кредитних коштів, що забезпечують активи, не дає реального уявлення про сталий розвиток економічного суб'єкта.

3. Прогнозування фінансової стійкості підприємства на підставі застосування екстраполяції наявних тенденцій в майбутнє вимагає використання значної за обсягом вибірки даних, якої немає на багатьох підприємствах.

Вплив факторів зовнішнього середовища при цьому досліджується вкрай рідко. Крім того, під час розрахунків статистичної стійкості не відстежується динаміка системи і зміна її поведінки під впливом різних екзогенних і ендогенних факторів в певні моменти часу, а також відсутнє врахування чинника здатності систем до навчання. Таким чином, часто спостерігається неповна коректність вихідних даних і низька інформативність наявних методичних підходів, що зумовлює необхідність розроблення більш адекватних підходів до оцінки і прогнозування фінансової стійкості підприємства.

Можна виділити два підходи до оцінки фінансової стійкості з погляду ефективності її прогнозування: статичний і динамічний. При цьому перший оцінює фінансову стійкість підприємства, спираючись на результати його фінансово-господарської діяльності, а другий – з позицій динаміки зовнішніх і внутрішніх економічних процесів.

Треба відзначити, що в основі статичного підходу лежить методика аналізу фінансових результатів діяльності, головною метою якої є визначення невеликого числа ключових, найбільш інформативних показників, що дають об'єктивну картину фінансового стану підприємства. З погляду динамічного підходу під стійкістю розуміється здатність системи повер-

татися в стан рівноваги під впливом активних факторів зовнішнього середовища. Це пояснюється тим, що вплив факторів зовнішнього середовища підприємство в одних ситуаціях сприймає позитивно, в інших – як негативне явище. Тому господарська система повинна володіти такими елементами, за допомогою яких вона видозмінюється в умовах нової ринкової ситуації і забезпечує свою фінансову стійкість.

Таким чином, під час реалізації динамічного підходу підприємство розглядається як нестабільна система, схильна до різностороннього впливу зовнішнього середовища. При цьому комплекс показників фінансової стійкості повинен включати не тільки стандартні фінансові коефіцієнти, а й параметри, що відображають більш широке коло параметрів діяльності економічного суб'єкта і стану зовнішнього середовища, які безпосередньо впливають на фінансову стійкість підприємства.

Ефективного вирішення прогнозних завдань в умовах невизначеності можна досягти за допомогою адаптивно-динамічного підходу. Адаптивні методи прогнозування дають змогу оперативно коригувати прогнозні значення за появи нових даних. При цьому виділяють адаптивні методи оцінювання параметрів моделей та адаптивні методи непараметричного оцінювання.

У зв'язку з цим слід відзначити, що моделювання – це метод дослідження систем шляхом побудови і вивчення їх на основі моделі, що є копією (або аналогом) досліджуваного процесу, предмета або явища, що відображає істотні властивості модельованого об'єкта.

Таким чином, побудувавши модель, що дозволяє прогнозувати стан фінансової стійкості організації на поточний період, можна буде, з одного боку, визначати умови, необхідні для досягнення необхідного стану, а з іншого – передбачати його майбутнє значення за заданих умов.

Основними завданнями економіко-математичного моделювання є: побудова моделі, визначення її параметрів і застосування для вирішення проблем прогнозування фінансової стійкості. При цьому точність і обґрунтованість прогнозу залежать від того, наскільки в розроблених моделях відображені реальні процеси і зв'язки між показниками розвитку підприємства та обмеження, що накладаються на розвиток системи об'єктів, і наскільки достовірна інформація, яка використовується під час моделювання.

Тому під час розроблення методів моделювання економічних об'єктів все більше уваги приділяється адекватності структури моделей реальним процесам. При цьому найважливішу групу моделей становлять предикативні моделі, або моделі прогнозного характеру, які використовуються для прогнозування майбутнього фінансового стану підприємства.

Для дослідження виду, форми та інтенсивності причинних впливів застосовується кореляційно-регресійний аналіз. Методи множинного кореляційно-регресійного аналізу дають

змогу обґрунтовано вибрати таку модель, яка найкращим чином буде відповідати вихідним даним, характеризувати реальну поведінку досліджуваної сукупності об'єктів, оцінювати надійність і точність висновків, зроблених на підставі обмеженого статистичного матеріалу.

Розвиток адаптивного підходу відбувається за трьома напрямками. Перший із них орієнтований головним чином на структурні ускладнення прогнозних моделей. Ідея другого напряму полягає в удосконаленні адаптивного механізму моделей прогнозування. В останньому напрямі реалізується спільне використання адаптивних принципів та імітаційного моделювання.

Багато в чому це зумовлено тим, що, незважаючи на високу точність прогнозних розрахунків, яка досягається під час використання адаптивних моделей, вони не повною мірою відображають все розмаїття можливих траєкторій фінансового розвитку підприємства. Одним зі способів, що дозволяють врахувати їх максимально можливою мірою, є імітаційне моделювання двох псевдовипадкових векторів. Перший з цих векторів імітує зміну величини прогнозованих показників фінансової стійкості, а другий – відхилення прогнозної оцінки від передбачуваного фактичного значення, тобто обидва контури зворотного зв'язку адаптивного механізму замінюються блоком моделювання псевдовипадкових векторів.

При цьому одним із найбільш перспективних та ілюстративних методів комплексної оцінки фінансової стійкості є рейтинговий підхід, використання якого під час побудови прогнозних моделей зараз практично не спостерігається. Під рейтингом розуміється узагальнена кількісна характеристика фінансового стану підприємства шляхом віднесення до певного класу залежно від виявлених кількісних і якісних параметрів.

Ця методологія може або враховувати прибілизну рівнозначність відібраних показників для цілей аналізу, або давати диференційовані оцінки ваги (рангу) різних показників.

Висновки. Таким чином, фінансова стійкість є характеристикою стабільного фінансового стану підприємства, що забезпечується високою часткою власного капіталу в загальному обсязі фінансових ресурсів, що ним використовується.

Оцінка показників фінансової стійкості дає змогу встановити, наскільки раціонально використовуються власні і позикові кошти, чи відповідає підприємство вимогам ринку і перспективі прогресування виробництва, чи здатне керівництво бути стратегічним і гнучким у сучасних умовах ринкових відносин, а також зробити прогноз на тривалу перспективу.

Використання розглянутого підходу дає змогу не тільки дати прогнозну оцінку окремих показників, що ілюструють фінансову стійкість економічного суб'єкта, а й комплексно охарактеризувати тенденції зміни класу даної стійкості.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мельник О.В. Фінансова стійкість підприємства як показник його інвестиційної привабливості / О.В. Мельник, О.М. Кириченко // Економіка і суспільство. 2016. № 5. С. 231-235.
2. Ковальчук Н.О. Фінансова стійкість вітчизняних підприємств як передумова їх стабільного функціонування / Н.О. Ковальчук, Т.В. Руснак // Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 11. С. 368-371.
3. Павленко О.П. Економічна сутність фінансової стійкості підприємств: фактори впливу, оцінка та джерела фінансування / О.П. Павленко, І.В. Семиліт // Молодий вчений. 2016. № 7. С. 113-115.
4. Конкурентоспроможність національної економіки: фінансові важелі та стимули: кол. моногр. / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Ватаманюк-Зелінська У.З., Голинський Ю.О. та ін.]; під заг. ред. д.е.н. Ситник Н.С. Львів: «Апріорі», 2017. Ч. 2. 350 с.

REFERENCES:

1. Melen, O.V., Kyryienko, O.M. (2016), "Financial stability of the company as an indicator of its investment attractiveness", *Ekonomika i suspilstvo*, no. 5, pp. 213-235.
2. Kovalchuk, N.O., Rusnak, T.V. (2016), "Financial stability of domestic enterprises as a prerequisite for their stable functioning", *Hlobalni i natsionalni problemy ekonomiky*, no. 11, pp. 368-371.
3. Pavlenko, O.P., Semylyt, I.V. (2016), "The economic essence of financial sustainability of enterprises: factors of influence, estimation and sources of financing", *Molody vchenyi*, no. 7, pp. 113-115.
4. Sytnyk, N.S., Stasychyn, A.V., Vatananyuk-Zelinska, U.Z., Holynskyy Y.O. (2017) *Konkurentospromozhnist' natsional'noyi ekonomiky: fiskal'ni vazheli ta stymuly* [Competitiveness of the national economy: fiscal leverage and incentives], part 2, *Apriori*, Lviv, Ukraine.

Holynskiy Yu.O.
*Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of State and Local Finance,
Ivan Franko National University of Lviv*

Lutsiv L.M.
*Senior Instructor at Department of State and Local Finance,
Ivan Franko National University of Lviv*

Klontsak R.I.
*Graduate Student,
Ivan Franko National University of Lviv*

ENSURING FINANCIAL STABILITY OF ENTERPRISES IN MODERN CONDITIONS

Ensuring financial stability of the enterprise is an important task of all economic entities nowadays. To ensure competitiveness and economic viability, enterprises must possess technological, production, and organizational sustainability. All these indicators together determine the financial stability of the organization. Financial stability is the main component of the overall sustainability of the organization, as it is a typical indicator of a stable excess of income over expenditure.

Internal mechanisms for stabilizing financial sustainability of enterprises should be implemented in three main aspects:

- elimination of insolvency;
- restoration of financial stability;
- ensuring a long-term financial equilibrium.

The operational mechanism of stabilization includes the following measures: acceleration of liquidity of circulating assets; partial reduction of investment in fixed assets; reduction in the size of short-term financial liabilities.

The tactical stabilization mechanism implies an increase in the generation of own sources of funding and a decrease in the volume of consumption of financial resources.

But along with the internal activities of the organization of financial sustainability, there are external factors, which in the conditions of market relations have a great influence. If the country's economy is in a state of crisis, then the government's primary task is to stabilize public finances. It is necessary to carry out state incentive programs that provide for lowering rates, curbing inflation, and stabilizing the national currency.

The use of this approach allows us to give a prognostic assessment not only of individual indicators, which illustrate the financial stability of an economic entity, but also to comprehensively characterize trends of changing the class of this stability.